

Dușan Baiski

Monumentele istorice, între trecut și prezent, între legi și conștiință

O conductă romană de aducțiune a apei pe post de coș de fum, o stelă funerară pe post de fundație la un grajd, cam așa s-au distrus multe din bunurile istorice de pe la noi și de aiurea, ducând cu ele multe taine care au rămas și astăzi nedescifrate. Tocmai de aceea, toate statele moderne ale lumii au adoptat legi care să ocrotească, să conserve și să transmită mai departe în timp valorile moștenite de la strămoși.

Protecția patrimoniului

Potrivit legislației în vigoare în România, regimul juridic al descoperirilor și al cercetării arheologice cuprinde ansamblul de măsuri științifice, juridice, administrative, financiar-fiscale și tehnice menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, clasării acestora ca bunuri culturale mobile sau ca monumente istorice. Recent, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Național a Județului Timiș a editat, în cadrul programului „Patrimoniul imobil - Monumente istorice (director: Ion Marin Almăjan; responsabil de proiect: Andrei Medinski; colectiv de redacție: Doina Antoniu, Dan Leopold Ciobotaru, Andrei Medinski, Liliana Roșiu), volumul „Lista monumentelor istorice 2004 - județul Timiș“.

Cel care are curiozitatea să parcurgă cele 333 de poziții va fi surprins să găsească obiective istorice de care fie că n-a știut, fie că a știut însă nu le-a luat niciodată în seamă.

Timișoara și bogăția sa

Orașul de pe Bega are o mulțime de monumente istorice. Capul de listă îl constituie situl arheologic din zona numită Cioreni, unde se mai află o așezare daco-romană datând din secolele III și IV și o așezare medievală timpurie. Urmează fortificațiile fostei cetăți a Timișoarei din Parcul Botanic. Pe listă se află cartiere și străzi întregi din Fabric și Iosefin, dar și Cetatea Timișoara (Calea Aradului, str. Brediceanu, str. Popa Șapcă, str. Hector), fragmentul de fortificație din str. Popa Șapcă - str. Hector (1723-1730) și cel din Calea Aradului, căminele muncitorești interbelice din zona străzii Baader, Muzeul Satului Bănățean de la Pădurea Verde, Teatrul Național, ansamblul Liceului Piarist, Institutul de Igienă de pe Bd. Victor Babeș nr. 16, turnul de apă din str. G. Barițiu, Abatorul din Bd. Eroilor de la Tisa nr. 24, podul metalic de pe str.

Ady Endre, Palatul Dicasterial, Castelul Huniade (Muzeul Banatului), care datează din 1443, Spitalul Militar, Primăria Veche, Cazinoul Militar, clădirea Primăriei Timișoara, actualul Liceu Pedagogic, actualul Spital de oncologie și dermato-venerice (actualmente în renovare), turnul de apă din str. Samuil Micu, ansamblul Facultății de Mecanică, cantina și căminul studentesc, toate trei situate pe Bd. Mihai Viteazul nr. 1, ansamblurile urbane „Bd. Mihai Viteazul“ (numerele 3, 26, 28), „Str. Pestalozzi“ (numerele 14-16), „Str. Anton Seiller“ (str. Seiller Anton nr. 1?11), Fabrica de Bere, corpul administrativ al Fabricii de Pălării, Fabrica de Țigări, Palatul Dejan, Palatul Baroc, Spitalul de Oftalmologie de pe str. Sf. Ioan nr. 3. Pentru liniștea celor care iubesc centrul Timișoarei, pe listă se află și clădirile din actuala Piață a Victoriei.

Evident, fiind reprezentative prin valoarea istorică și arhitectonică deosebită, lăcașurile de cult nu lipsesc nici ele de pe lista monumentelor timișene: biserica Sf. Nicolae din Piața A. Iancu nr. 13 (1792), biserica romano-catolică Sf. Ecaterina din str. Bolyai Janos nr. 4 (1752-1755), sinagogile din Fabric (str. I. Creangă nr. 16), str. I.L. Caragiale nr. 2 și str. Mărășești nr. 6, biserica romano-catolică de pe str. G-ral Dragalina nr. 13 (1774), biserica de lemn de pe Bd. C.D. Loga nr. 7 (1774), biserica Mizericordienilor (azi greco-catolică) de pe str. Sf. Ioan nr. 3, biserica greco-catolică Nașterea Maicii Domnului de pe str. Mitropolit Suluțiu Al. Sterca nr. 1 (1763), biserica Sf. Ilie din str. Mitropolit A. Șaguna nr. 12 (1911), bisericile sârbești Sf. Gheorghe din Piața Traian nr. 1 (1745-1755) și Sf. Nicolae din str. E. Ungureanu nr. 12 (1744), claustrul mănăstirii franciscanilor din str. E. Ungureanu nr. 1.

Unele case au și ele o considerabilă valoare istorică, fiind astfel protejate ca monumente. Printre acestea le regăsim pe următoarele: casa prințului Eugeniu de Savoya din str. E. de Savoya nr. 24, disputata Casă cu Atlanți din str. V. V. Delamarina nr. 1, Casa cu axă de fier din Piața Ionel I. C. Brătianu nr. 1, dar și cea de la nr. 2, casa turcească de pe str. Păltiniș nr. 2 (sec. al XVIII-lea), Casa contelui de Mercy din str. Proclamația de la Timișoara nr. 7, casa cu „Pomul breslelor“ din str. Proclamația de la Timișoara nr. 3. Monumente sunt considerate și casele situate după cum urmează: str. V. Alecsandri nr. 3, G. Coșbuc nr. 3, str. Dacilor nr. 4 și 13, E. de Savoya nr. 14, str. Griselini nr. 2, str. Fl. de Mercy nr. 4, str. Ep. A. Pacha nr. 8, str. P. Chinezul nr. 1 și 4, Piața Traian nr. 1, Piața Țepeș Vodă nr. 1, Piața Unirii nr. 10, vila de pe Bd. C. D. Loga nr. 44.

Cetăți

Lista cuprinde o serie de cetăți considerate a fi monumente istorice. Este vorba despre: cetatea de pământ de la Alioș (sec. XIV-XV), cetatea Dosul din Bencecu de Jos (sec. XII-XIV), cetatea Morisena din actuala comună Cenad (sec. X-XVII), cetatea medievală de la Făget (sec. XV-XVII), cetățuica din Giarmata (sec. XIV-XV), cetatea turcească de la Ianova (sec. XIV-XVI), cetatea Jdioarei (sec. XIII-XVI), cetatea medievală de la Margina (sec. XIV-XVI), cetatea de pământ de la Mașloc (sec. XIV), fortificația medievală de la Opațița (sec. XII-XVI), cetățile de pământ de la Satchinez (sec. XIII-XVI) și Seceani (sec. XII-XIII).

Biserici și mănăstiri

Înstăriți sau mai puțin înstăriți, țărani timișeni au ținut neapărat să-și aibă lăcașurile lor de cult. Unele dintre acestea, fie ele și ruinate, sunt astăzi considerate a fi monumente istorice: ruinele bisericii de la Mănăstur și ale mănăstirii din Remetea Mare, Sf. Arhangheli de la Muzeul Satului Timișoara, Cuvioasa Paraschiva Bătești (Făget), Sf. Născătoare de Dumnezeu Beba Veche, Mutarea moaștelor Sf. Nicolae Becicherecu Mic, Învierea Domnului Belinț, Sf. Gheorghe Beregsău Mare, romano-catolică Bobda, Sf. Ioan Teologul Bulza (Margina), biserica romano-catolică Înălțarea Crucii Carani, Adormirea Maicii Domnului Căpăt (Carani), Sf. Gheorghe Cebza, Nașterea Maicii Domnului Chizătău, biserica sârbească Maica Domnului Ciacova, Adormirea Maicii Domnului Comloșu Mare, Sf. Apostoli Petru și Pavel Coșevița (Margina), Cuvioasa Paraschiva Crivina de Sus, Cuvioasa Paraschiva Curtea, Nașterea Maicii Domnului Crivobara, Cuvioasa Paraschiva Dobrești (Bara), biserica (ucraineană) Nașterea Maicii Domnului Dragomirești (Știuca), Sf. Dumitru Dubești (Ohaba Lungă), bisericile romano-catolice Sf. Vendelin și Sf. Maria din Dudeștii Noi și, respectiv, Dudeștii Vechi, biserica sârbească Sf. Ioan Botezătorul Gelu, biserica romano-catolică Sf. Iosif Giarmata, Sf. Dumitru Giroc, Adormirea Maicii Domnului Groși (Margina), Adormirea Maicii Domnului Hezeriș (Coșteiu), Adormirea Maicii Domnului Homojdia (Curtea), biserica sârbească Sf. Arhanghel Gavril Ivanda, Cuvioasa Paraschiva Jupânești (Făget), biserica romano-catolică Sf. Tereza Lenauheim, biserica sârbească Sf. Gheorghe Lucareț (Brestovăț), fosta mănăstire și fosta biserică a minoriților Lugoj, turnul fostei biserici Sf. Nicolae Lugoj, Adormirea Maicii Domnului Lugoj, Cuvioasa Paraschiva Margina, biserica sârbească și mănăstirea Sf. Gheorghe Mănăstire (Birda), chiliile din satul Mănăstire (Birda), Sf. Nichita Romanul Nemeșești (Margina), Adormirea Maicii Domnului Oloșag (Știuca), biserica romano-catolică Orțișoara, Mănăstirea Partoș, paraclisul Partoș, Înălțarea Domnului Parța, biserica romano-catolică Sf. Ioan Nepomuk Periam, Adormirea Maicii Domnului Pietroasa, Cuvioasa Paraschiva Poieni (Pietroasa), Sf. Arhangheli Povergina (Făget), Nașterea Sf. Ioan Botezătorul Românești, Adormirea Maicii Domnului Sânnicolau Mare, biserica Schimbarea la Față a mănăstirii Săraca Șemlacul Mic (Gătaia), biserica romano-catolică Pogorârea Duhului Sfânt Teremia Mare, Sf. Apostoli Petru și Pavel Zolt (Fârdea).

Obiective importante

Desigur, am fi dorit să vă facem cunoscute toate monumentele istorice trecute pe listă, însă spațiul tipografic ne obligă să ne limităm. Nu înainte de a vă mai oferi câteva exemple: situl arheologic Dealul Crucii din Becicherecu Mic (sec. XIV-XV), tell-urile de la Bucovăț și Chișoda, tumulii de la Moșnița Veche, Nerău, valul roman de la Chișoda, așezările de la Mănăstur, Moravița, Remetea Mare, Românești, Sânnicolau Mare, Stanciova, Unip, Voiteg, necropolele de la Hodoni, Periam, Voiteg, parcul și conacul din Banloc, ansamblul de arhitectură balneară „Zona cu parcul“, cu colonada, Hotelul Bazar, Hotelul Grand și cazinoul din Buziaș, turnul de apărare din Ciacova, casa Stăvilă din Coșteiu,

cazinoul de la Făget, podul de cărămidă de la Foeni, parcul din Lovrin, Hanul Poștei din Lugoj, conacul Nako și Școala de agricultură din Sânnicolau Mare, casa Baraj din Sânmihaiu Român.

AGENDA nr. 44/30 octombrie 2004
